

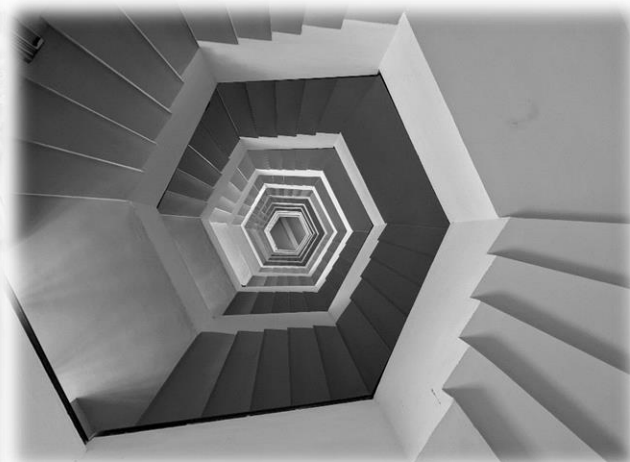
Съфинансиран от програма
„Еразъм+“
на Европейския съюз

(РЕЗЮМЕ)

МОДЕЛ ЗА ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА И БИЗНЕСА

за насърчаване на бизнеса, стартиращите
предприятия и предприемачеството в
културния и творческия бизнес

Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на настоящата публикация не представлява одобрение на нейното съдържание, което отразява гледните точки само на авторите и не може да се търси отговорност от Комисията за всяка употреба, която може да бъде използвана за информацията, съдържаща се в нея.

НАСЪРЧАВАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО И ИНОВАЦИИТЕ В КУЛТУРНИТЕ И ТВОРЧЕСКИТЕ ИНДУСТРИИ ЧРЕЗ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНО ОБУЧЕНИЕ

Договор за безвъзмездна помощ No:
2020-1-BG01-KA203-079193

Проект финансиран по програмата
Еразъм + на Европейския съюз.

Културните и творческите индустрии (КТИ)¹ са всепризнати двигатели на интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж на Европа – те насърчават социалното включване, развиват иновациите и създават работни места на местно и регионално ниво - въпреки ограничените публични бюджети в следкризисен период. Нетехнологичните иновации най-ефективно свързват социалните и икономически приоритети за развитие. Въпреки това, КТИ са регионално определени, разчитат на местните ресурси и носят стойност за общността чрез създаване на работни места на регионално и местно ниво.

Все още образованието и обучението в областта на бизнеса и изкуствата не отразяват адекватно тази тенденция, особено в страните от Южна и Източна Европа. Нужните, специфични за секторите на КТИ умения, се отнасят до управлението на знанията и творчеството и се променят бързо.

Проект FENICE: „Насърчаване на предприемачеството и иновациите в културните и творческите индустрии чрез интердисциплинарно обучение“ се основава на аргумента, че за да могат КТИ да запазят социалното си въздействие, те се нуждаят от интердисциплинарно и подходящо професионално обучение и образование, което освен върху предметите от сферата на културата и изкуствата се основава и на такива в областта на бизнеса, мениджмънта, предприемачеството, информационните технологии, медиите и други.

Общата цел на FENICE е да насърчи сътрудничеството, иновациите и обмяна на добри практики между заинтересованите организации от пет европейски държави - България, Гърция, Румъния, Португалия и Сърбия - за повишаване на качеството и значимостта на бизнес образованието за КТИ, като се подобри техният иновативен потенциал и социално въздействие.

Планираното дългосрочно въздействие от инициативата е:

- затвърждаване доверието в КТИ като иновативни, приобщаващи и устойчиви сектори,
- подпомагане разработването на интердисциплинарни образователни програми, които отговарят на настоящите и бъдещите нужди от умения на КТИ и увеличават положителния ефект на разпространение върху другите отрасли и обществото;
- принос за създаването на творчески партньорства, ръководени от университетите, включващи бизнеса и публичните власти, които да подкрепят КТИ в рамките на общностите и регионите;
- улесняване трансфера на знания и капацитет в управлението на КТИ между европейските образователни институции и регионите.

Това въздействие се постига не само чрез изготвянето на интердисциплинарни учебни програми, материали за обучение, казуси с добри практики и платформа за електронно обучение за управление и предприемачество в КТИ, но и чрез разработването на модел за сътрудничество между висшето образование и бизнеса, предлагащ различни сценарии за това как академичните среди и индустрията могат да обединят усилията си за насърчаване на инкубирането, стартирането на предприятия, предприемачеството, кариерното консултиране и професионалните пътища за студентите, завършилите и работещите професионалисти.

¹ Зелената книга на Европейската комисия – Отключване потенциала на културните и творческите индустрии ги определя неичерпателно като сценични изкуства, визуални изкуства, културно наследство, филми, DVD и видео, радио и телевизия, видео игри, нови медии, музика, книги и преса, архитектура и дизайн, вкл. графичен и моден дизайн, реклама. Културните индустрии произвеждат и разпространяват стоки или услуги, за които се счита, че в момента на създаването им имат специфично свойство, предназначение или цел, които въплъщават или предават културно изразяване, независимо от търговската стойност, която могат да имат. Творческите индустрии са тези индустрии, които използват културата като входна суровина и имат културно измерение, въпреки че техните резултати са предимно функционални (European Commission, 2010).

СПЕЦИФИКИ НА ПАРТНЬОРСТВОТО ВИСШИ УЧИЛИЩА - БИЗНЕС

Сътрудничеството между академичните институции и бизнеса е сред основните стратегически приоритети на университетите по целия свят. То насърчава обмена на съвременни знания, изграждането на компетенции, помага на завършилите да придобият съответните умения и нагласи, необходими за качествена заетост, но също така стимулира иновациите, предприемачеството и творчеството. Улесняването на достъпа до знания чрез споделяне на резултатите от научните изследвания и подобряването на трансфера на знания между научноизследователските институции и промишлеността е от ключово значение за създаването на иновационни екосистеми (European University Association, 2023).

През последните сто години университетите и бизнесът са разработили различни сценарии и пътища за сътрудничество. Въпреки това, поради променящата се структура на икономиката и начина, по който се създава и разпределя стойността в обществото, съществува непрекъсната необходимост от подобрения. Освен това подходите със сигурност се различават в отделните сектори на икономиката и в нормативната уредба, която регулира образованието в страните на действие.

В рамките на висшите учебни заведения сценариите за сътрудничество се осъществяват или от специфични звена - като кариерни центрове, отдели за стажове и практическо обучение, офиси за трансфер на технологии и други - или директно от академичните звена и катедри. Най-често това сътрудничество е тематично и варира между отделните научни области.

Когато се фокусираме върху културните и творческите индустрии, трябва да вземем предвид спецификата на културните и творческите сектори.

На първо място е значението на местната и регионалната среда. КТИ се развиват благодарение на човешкия капитал и на ресурсите, създадени от хората (като културното наследство), и следователно са специфични за контекста. За тази цел профилът на КТИ в определен географски район или място също е специфичен. В същото време висшите училища се считат за важни фактори в регионалното и местното развитие, което е заложено и в подходите на интелигентна специализация и партньорство за регионални иновации, на които се основава европейската политика за регионално развитие.

На второ място, интердисциплинарността и фрагментарността на КТИ. В Зелената книга на Европейската комисия относно потенциала на КТИ (COM (2010) 183 Final) са определени десет вида индустрии - всички те попадат в сферата на различни висши училища.

Освен това партньорствата с КТИ са безсрочни, управляват се в рамките на дисциплинарни и местни мрежи, в които членуват представители на академичните среди и на практиката, и в които участието не винаги носи осезаема полза за висшето училище. (Comunian, Taylor, & Smith, 2013). Така сценариите за сътрудничество между висшите училища и бизнеса могат да варират в зависимост от отрасъла и да се координират от специално университетско звено, натоварено със сътрудничеството между академичните среди и бизнеса, а не от изследователски или преподавателски отдел. Освен това взаимодействието между свързаните с КТИ научноизследователски и обучителни дейности може да доведе до нови процеси на обмен на знания чрез нови форми на организация, партньорство, трансдисциплинарност, отчетност и рефлексивност - нови контексти за създаване и разпространение на знания. (Comunian, Taylor, & Smith, 2013).

Някои от най-популярните сценарии за сътрудничество са групирани в четири основни области:

- (i) образование,
- (ii) научни изследвания,
- (iii) валоризация и
- (iv) управление

(Davey, Meerman, Galan Muros, Orazbayeva, & Baaken, 2018)

Целта на модела за сътрудничество между бизнеса и висшето образование, създаден в контекста на проект FENICE, е двойна:

- ✓ Да допринесе за създаването на **функционални творчески партньорства между висшите училища, бизнеса и публичните власти**, за да се поддържат иновациите и страничните ефекти на творческата икономика.;

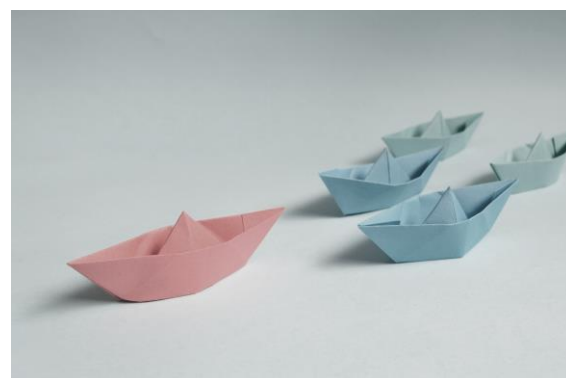
и

- ✓ Да увеличи **въздействието на интегрираните иновативни учебни програми, създадени в рамките на инициативата FENCE**, чрез демонстрационни инициативи, пилотни обучения и разработване на пилотна платформа за електронно обучение за обучение по управление и предприемачество в КТИ.

Той се основава на съществуващите модели на интерактивно сътрудничество между КТИ, други стопански сектори, образователни институции и публични администрации в страните партньори и в целия ЕС, както и на практиката на партньорите по проекта, като отчита централната роля на висшите училища за насърчаване на творчеството и иновациите в общностите, в които те работят.

Като се има предвид обхватът и фокусът на FENICE, акцентът е поставен върху областите и дейностите, които са от най-голямо значение за КТИ, върху профилите на партньорските институции, както и върху нуждите на целевите групи, установени чрез фокус групи и неструктурирани интервюта. Така вместо да се опитваме да предложим общ рамков модел, ще предложим набор от сценарии, които са адаптирани към профилите и нуждите на различните видове висши училища, които предлагат образование в областите на КТИ.

СТРУКТУРИРАНЕ НА МОДЕЛ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ БИЗНЕСА И ВИШТИТЕ УЧИЛИЩА В КОНТЕКСТА НА ПРОЕКТ FENICE

Моделът на FENICE за сътрудничество между висшите училища и бизнеса ще помогне на всички заинтересовани страни да се ориентират и насочат към възможните политики и процедури за подкрепа на предприемаческия стимул на студентите в КТИ. Моделът FENICE има за цел да отвори възможности за младите хора, както за студентите, така и за възпитаниците на университетите партньори по проекта, но също така и да разшири професионалния път на възрастните творци.

Той е разработен от съвместен екип от експерти изследователи от:

И е лицензиран с Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License

ПАРТНЬОРСКИ ОРГАНИЗАЦИИ И ПОТЕНЦИАЛНА СФЕРА НА ПРИЛОЖЕНИЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИТЕ СЦЕНАРИИ

ГРЪЦКАТА АКАДЕМИЧНА МРЕЖА (GUNET) е нестопанска организация, регистрирана през септември, 2000г. Мисията на организацията е да промотира, насърчава и координира използването на напредничави информационни и комуникационни технологии (ИКТ), услуги и приложения в гръцката академична общност за подкрепа на мисиите на институциите за висше образование и като цяло – изследванията и обучението в страната.

Членове на GUNET са всички университети в Гърция. Следователно, организацията взаимодейства и подкрепя всички академични общности в държавата.

От 2012 насам, GUNET координира разработването на OpenCourseWare и отворените образователни ресурси на своите членове на национално ниво.

[ВИЖ ПРЕДЛОЖЕНИЯ МОДЕЛ](#)

УНИВЕРСИТЕТ НА НОВИ САД (UNS) е един от най-големите образователни и изследователски центрове в Централна Европа.

Един от 14-те факултета на Университета е Академията по Изкуства на Нови Сад (AUNS), която е създадена през 1974. AUNS е най-голямото висше училище в Сърбия в областта на изкуствата, чийто програми покриват сферите на музиката, драмата, изобразителното изкуство и приложни изкуства

Академията и Университетът в Нови Сад са признати като ориентирани към реформи структури в региона и на картата на университетите в Европа.

[ВИЖ ПРЕДЛОЖЕНИЯ МОДЕЛ](#)

НАЦИОНАЛЕН УНИВЕРСИТЕТ ПО ИЗКУСТВАТА (UNArte) е една от най-важните академични институции в Румъния с над 150 годишна история в системата за професионално висше образование.

UNArte осигурява подходящо обучение за бъдещи творци, дизайнери и теоретици на история по изкуството. То поддържа специфично сътрудничество в областта на изкуствата, вкл. с предприемачи и организации, които успешно еволюират в организирането на различни по вид събития – външни и вътрешни. С помощта на тези партньорства, UNArte успешно подкрепя кариерното развитие на своите дипломанти.

[ДВИЖ ПРЕДЛОЖЕНИЯ МОДЕЛ](#)

ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО МЕНИДЖМЪНТ е частно висше училище разположено във Варна (България).

ВУМ е специализирано в областта на социалните науки и предлага учебни програми по бизнес, мениджмънт, администрация и туризъм. То осигурява и иновативно образование в областта на кулинарните науки и гостоприемството, както и по софтуерно инженерство.

Висшето училище има значителен опит в изграждането на устойчиви партньорства с различни организации. На първо място такова е стратегическото партньорство с голям брой европейски университети, което позволява на институцията да присъжда двойни дипломи на своите студенти. На следващо място е активната мрежа от над 120 висши училища от повече от 50 страни на 5 континента, вкл. Европа, Азия, Южна и Северна Америка, Африка.

ВУМ има подписани рамкови споразумения за партньорство с над 50 бизнес организации на национално ниво, с които активно комуникира и обменя обратна връзка. То участва и в 5 национални кълстера. През 2012г. висшето училище е избрано от Министерството на икономиката на Р България да организира и управлява един от четирите междууниверситетски центъра по предприемачество в страната, които целят да подобрят предприемаческата култура на завършващите ВО и да ги подкрепят в започването на самостоятелен бизнес.

[ВИЖ ПРЕДЛОЖЕНИЯ МОДЕЛ](#)

УНИВЕРСИТЕТ PORTUCALENSE (UPT) е частно висше училище създадено през юни 1986г. и разположено в гр. Порто, Португалия.

Образователната оферта на UPT е структурирана около бакалавърски и магистърски програми и докторанти, разпределени в шест департамента: „Архитектура и мултимедия“, „Право“, „Философия и образование“, „Икономика и управление“, „Науки и технологии“ и „Туризъм, наследство и култура“. В UPT е налице трансверсален ангажимент за преподаване на иновации и предприемачество. Всички бакалавърски програми, предлагани от институцията, имат специфичен учебен модул, чиито общи цели са да стимулират инициативността, да насърчат развитието на предприемачески и иновативни умения, да разбират динамиката на създаването на нова компания и да запознават бъдещите специалисти с бизнес средата, в която ще работят.

От 2022, UPT е приет за пълноправен член на EUA – European Universities Association, която представлява повече от 850 университета и национални ректорски съвети от 49 европейски страни.

UPT управлява силни връзки с организации на регионално, национално и международно ниво, чиито бизнес сектор е свързан с предоставяното от UPT образование.

[ВИЖ ПРЕДЛОЖЕНИЯ МОДЕЛ](#)

БЪЛГАРИЯ

ПРОФИЛ НА СТРАНАТА

В България се признава, че културните и творческите сектори имат значителен иновационен капацитет, който води до новости и напредък във всички области на икономическия и социалния живот, като основните ползи се изразяват в генериране на богатство и сближаване, модернизирание на други индустрии и бизнес сектори, оформяне на общественото пространство, обновяване на градските и селските райони, обогатяване на визуалните преживявания и предоставяне на ново съдържание. Освен това те се разглеждат и като важен генератор на социални и приобщаващи иновации и нови бизнес модели. (Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, 2022).

Все още положителните ефекти от КТС и КТИ в България са много неравномерни и се наблюдават предимно в столицата София и другите два-три големи града - Пловдив, Варна и Бургас. Общите изследвания на КТИ в България са слаби, което води до липса на сравними данни за това как тези отрасли се развиват в национален мащаб и извън районите на София и Пловдив.

Основните особености и тенденции на КТИ в България през последното десетилетие са:

- ✓ от 2008 г. насам заетостта в КТИ се повишава непрекъснато;
- ✓ на ниво ЕС България е на последно място по децентрализация на културния сектор, но е в топ 10 по отношение на икономическия принос и заетостта, осигурена от КТИ;
- ✓ Културният сектор се характеризира с много голям брой заети лица, което се дължи на факта, че много хора често работят на повече от едно място;
- ✓ Най-голям дял от културните дейности, дял и инвестиции, както и тяхната добавена стойност (над 86%) са силно концентрирани в столицата София;
- ✓ КТИ са четвъртият по важност сектор в икономиката на Столична община вече 13 години подред, въпреки пандемията COVID-19, което обаче не важи за останалата част от страната (Кирилова & Попов, 2022)].

По отношение на иновациите, ситуацията е много сходна.

Заедно с Полша, Латвия, Унгария и Румъния, България попада в категорията на **нововъзникващите иноватори** в ЕС, които демонстрират иновационен капацитет на ниво 50% от средното за ЕС. (Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, 2022). Най-добро е представянето на България в измеренията "цифровизация", "интелектуални активи" и "устойчивост на околната среда", а най-лошо - при „финансиране и подкрепа“, "атраaktivни научноизследователски системи" и "инвестиции в предприятията". (Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, 2022).

По отношение на географското представяне най-иновативните региони са Североизточен (около Варна), Югозападен (където се намира столицата София) и Южен централен (около втория по големина град Пловдив, който през 2019 г. стана първата столица на културата в България). Това развитие до голяма степен се дължи и на разпространението на инфраструктурата за висше образование и научни изследвания, която също е концентрирана в трите гореспоменати региона.

Поради своето многообразие и взаимосвързаност КТИ са разпределени между приоритетите и мерките за интервенция в България както на национално, така и на регионално равнище. Иновационните стратегии за интелигентна специализация (ИС) очертават приоритетите за публични инвестиции в различните региони са номинирали тематична област "Нови технологии за творческите и рекреативните индустрии". Елементи на КТИ обаче могат да бъдат открити и в други 3 от всичките 5 други тематични области.

В същото време културният сектор **не се разглежда отделно** в стратегиите за развитие на регионите (с някои изключения). Творческите индустрии са частично обхванати от целите и мерките на стратегическите планове. Резултатите от тях са представени по-скоро като основи за постигане на конкретни цели и приоритети. Културата се разглежда като източник на икономически и социални ползи за обществото, а не като сектор, и се изтъква нейната роля за развитието на туризма. Проблемът се усложнява от липсата на последователни проучвания и статистически данни за икономическите резултати на КТИ, които да подкрепят макроикономическите анализи и да позволят формулирането на обосновани реалистични прогнози за тяхната роля в общностите и регионите.

В този контекст е очевидно, че са необходими повече усилия и организирана дейност от страна на институциите на висше образование, бизнеса и специалистите, за да се мотивират лицата, вземащи решения на регионално и местно равнище, да осъвременят своите политически документи, така че да отчетат потенциала за растеж и иновации на КТИ и да инвестират в тях.

Регионален иновационен капацитет на България в областта на Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии.

Висшето образование и научните изследвания в областта на КТИ се осъществяват от два типа институции - специализирани за образование в областта на изкуствата и културата и общи, които предлагат специалности и курсове в областта на културните и творческите индустрии.

Има четири специализирани държавни висши училища в областта на образованието по изкуствата - 3 в София и 1 в Пловдив (Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство, Национална академия за театрално и филмово изкуство "Кръстьо Сарафов", Национална музикална академия "Проф. д-р Панчо Владигеров" и Национална художествена академия). Един университет е специализиран в областта на библиотечното дело, и един - в областта на архитектурата - и двата в София. Няколко други университета предлагат програми, свързани с културата и изкуствата, в своите факултети.

Очевидно е, че географската концентрация около София и Пловдив е налице и в образователната и изследователската инфраструктура на КТИ. Освен това образованието, свързано с изкуствата и културата, пропуска предмети, свързани с предприемачески умения и управление на правата върху интелектуалната собственост, докато предметите, свързани с културата и изкуствата, на свой ред липсват в образованието по технологии и бизнес. **Необходими са повече усилия по отношение на интердисциплинарното сътрудничество, тъй като междутематичното сътрудничество между висшите училища, които предлагат програми за обучение в областта на КТИ, все още е слабо.**

През следващите години подходът на интелигентна специализация към регионалните иновации, който е приоритетен за Европейската комисия и който разчита на сътрудничество с местните бизнес сфери и заинтересовани страни, трябва да се превърне в партньорства за регионални иновации, които признават необходимостта от превръщане на науката в политически действия, които превеждат инструментите на ЕС за всяка територия и разчитат на експерименти на местно равнище. Понастоящем партньорствата между висшите училища и бизнеса в културния и творческия сектор в България също са доста фрагментирани и се осъществяват целево. Основната мотивация на бизнеса да си сътрудничи с висшите училища е да търси таланти/бъдещи служители, поради което това сътрудничество се осъществява предимно в сферата на образованието и остава фокусирано върху нуждите. Други, макар и ограничени причини за сътрудничество, са достъпът до нови технологии и инфраструктура, резултатите от научните изследвания и изграждането на мрежи с ключови партньори в международен план. Все пак ВУЗ-овете, ориентирани към изкуството и културата, нямат специални отдели, които да работят с бизнеса, и много често не могат да обслужват партньорството по подходящ начин.

На практика има само няколко структури, създадени в подкрепа на КТИ - Центърът за върхови постижения „Наследство.БГ“ и кълстерът CreaTech, и двата в София, като резултатите от тяхната дейност се очаква да бъдат видими в краткосрочен и средносрочен план.

СЦЕНАРИЙ НА МОДЕЛА

Като се има предвид гъвкавостта на областите и предприятията, партньорствата между висшите училища и бизнеса в рамките на КТИ могат да функционират най-добре, ако тяхната координация е институционализирана в структурата на висшето училище. Подобно на много български университети, ВУМ има създадено звено за сътрудничество с бизнеса, наречено Център за кариерно развитие, възпитаници и бизнес партньорства (ЦКРВБП), което е ръководството на заместник-ректора, отговарящ за връзките с бизнеса и международните стандарти. ЦКРВБП може да координира партньорството и работата в мрежа относно КТИ чрез създаването на вътрешна структура - хъб - на която ще бъде възложена работата в областите, попадащи в сферата на КТИ, която ще започне от:

(i) образователни дейности - в т.ч. изнасяне на гост-лекции, участие на представители на бизнеса в семинари и конференции, организирани от университета, консултации по изготвянето и изпълнението на учебни програми, участие в трудови борси, организирани на стажове, кариерно консултиране и др.

(ii) изследователски и творчески партньорства - под формата на съвместни изследователски проекти, съвместни творчески проекти, поръчкови изследвания. В средносрочен план ще се цели академично и студентско предприемачество, а комерсиализацията на съвместните резултати ще дойде като последен етап.

Хъбът ще бъде натоварен с организирането на съвместна работа и сътрудничество на творци, експерти, мениджъри, предприемачи и учени с разнообразни профили в постоянни, базирани на задачи или самостоятелно управлявани екипи за постигане на взаимни ползи от партньорството между висшите училища и бизнеса.

Целева група са всички заинтересовани страни от развитието на КТИ, вкл. публични и частни институции, неправителствени организации и лица, които представляват бизнеса, академичните среди, местните общности и властеимащите, но най-вече студентите, възпитаниците и преподавателите на ВУМ.

Хъбът ще бъде обезпечен главно чрез институционално финансиране. ВУМ ще покрива обичайните разходи, но за по-мощни дейности или закупуване на специфично оборудване за провеждане на конкретен проект Хъбът може да търси други видове финансиране, вкл. проекти и дарения, както и такси и платени услуги.

Функционирането на Хъба се контролира от Консултативен съвет с трима представители на ВУМ с различен опит и профил, докато оперативната дейност се управлява от координатор, подпомаган от различни експерти в зависимост от вида и спецификата на дейността, която трябва да бъде изпълнена.

Мисията на хъбът за КТИ във ВУМ е да стимулира сътрудничеството и да насърчава работата в мрежа между бизнеса, академичните среди, местните общности и лицата, вземащи решения, за да се утвърдят КТИ като двигатели на иновациите, растежа и устойчивото развитие на регионално и местно равнище. Географският фокус на хъба са областите, в които ВУМ предлага своите програми за обучение - а именно Варна, Добрич и София, но се търси синергия и валоризация на резултатите в други области и региони, както и в международен план.

По-конкретно, Хъбът има за цел да:

- ✓ Изгражда подходяща комбинация от умения в областта на ИКТ, предприемачеството и специфичните предмети, която ще позволи на учениците да работят и/или да започнат бизнес в КТИ;

- ✓ Насърчава интердисциплинарността чрез интегриране на теми, свързани с изкуството и културата, в обучението по бизнес и на предмети, свързани с бизнеса, в обучението по изкуство и култура;

- ✓ Разработва програми за учене през целия живот и кариерно консултиране за завършващите и специалистите, които търсят кариера в КТИ;

- ✓ Подпомага студентите и академичния състав в идентифицирането на бизнес възможности, свързани с КТИ, и в създаването на предприятия;

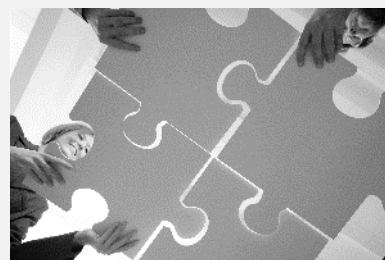
- ✓ Ангажира предприятия от областта на КТИ в консултиране, наставничество и набиране на средства за стартиращи предприятия;

- ✓ Ангажира преподаватели, студенти и предприятия в разработването на организационни и маркетингови иновации;

- ✓ Разработва инструменти и услуги за популяризиране на потенциала на КТИ за създаване на стойност на местно и регионално равнище.

За ефективното изпълнение на своите цели и дейности Хъбът за ще разчита на материалните и нематериалните активи на институцията.

Хъбът ще създава и ефективно ще поддържа мрежи и взаимоотношения на (i) местно/регионално, (ii) национално и (iii) международно равнище. Това ще подобри възможностите на звеното за постигане на целите му чрез запознаване с нови тенденции, споделяне на прозрения и идентифициране на нови възможности.

ГЪРЦИЯ

ПРОФИЛ НА СТРАНАТА

Гърция следва смесен модел на културна политика. Правителството традиционно има привилегирана интервенционна роля при определянето и налагането на приоритетите на политиката в областта на културата, особено в областта на културното наследство, но сега все повече подкрепя творчеството, достъпа и финансовата експлоатация на изкуствата.

В рамките на ограничените общи бюджети за култура гръцката държава осигурява подкрепа за творците чрез обществени поръчки и закупуване на произведения, подкрепа за мобилността на творците (главно в областта на сценичните изкуства), финансиране на преводи на литературни произведения, субсидии за театрални, танцови и филмови продукции, литературни и други награди, както и социални придобивки като почетни пенсии за известни творци. Освен това както създаването на инфраструктура за изкуствата, така и културните програми се подкрепят до голяма степен от публични средства и се управляват от централното, а донякъде и от регионалното и местното правителство.

Цялостната отговорност за политиката в областта на културното наследство и изкуствата в Гърция се носи от Министерството на културата и спорта. Гръцкият парламент, някои други министерства и специализирани отдели също участват в разработването и прилагането на политиката.

Понастоящем държавата продължава да бъде основният спонсор на културата и изкуствата, тъй като или предоставя пряка подкрепа, или осигурява действия и мерки, които непряко подпомагат художествената дейност. Музеите и галериите са почти изцяло зависими от централното държавно финансиране. Съществуват редица програми за субсидиране на отделни творци и агенции/организации, работещи в различни области на изкуствата, както и за културното развитие на общините и общностите.

От края на 2000-те години насам фондациите от третия сектор, като фондация "Александрос Онасис" и фондация "Ставрос Ниархос", оказват значително влияние върху финансирането на културата главно чрез създаване или съвместно спонсориране на големи капиталови проекти и в по-малка степен чрез подкрепа за художественото творчество и участие. Повечето инициативи са съсредоточени в Атина.

Професионалното образование в областта на изкуствата и културния мениджмънт все още се управлява от традиционни структури в Гърция. В държавните и частните университети има няколко академични катедри по театрознание, история на изкуството, археология, антропология, културни и медийни изследвания, в т.ч. Атинското училище за изящни изкуства, катедрата по изящни изкуства на Солунския университет, Националният театър в Атина, Държавният театър на Северна Гърция в Солун и др.

По данни на Евростат (2019 г.) студентите във висшето образование по области на образование, свързани с културата, представляват около 15 % (113 600 студенти), като от всички студенти във висшето образование 62 600 студенти са в областта на хуманитарните науки, 21 500 студенти (17 %) в областта на изкуствата, 5 800 студенти (35 %) в областта на журналистиката и комуникациите и 11 600 студенти (3,5 %) в областта на архитектурата и сградите).

В историята на програмата "Европейска столица на културата" 4 гръцки града са били определени за носители на титлата - Атина, която е първата културна столица през 1985 г., Солун (1997 г.), Патра (2006г.) и Елефсина за 2019 г. (отложена за 2023 г.), което е доказателство за богатата култура на страната

СЦЕНАРИЙ НА МОДЕЛА

Предложеният сценарий е моделът, следван от Центъра за иновации и предприемачество "Архимед", звено на Националния и Каподистрийския университет в Атина (NKUA), който започна дейността си през академичната 2019-2020 година. По-голямата част от гръцките висши учебни заведения се основават на опита и експертизата на Център "Архимед" за разработване на свой собствен Център за иновации и предприемачество.

Центърът за иновации и предприемачество е постоянно звено на университетско ниво, общо за всички училища и катедри, което се стреми да свързва изследователската общност на всеки сектор с индустрията. Същевременно той идентифицира най-добрите бизнес идеи в рамките на университетската общност, които имат потенциал за създаване на нови предприятия. Центърът е организиран в два офиса:

- **Офисът за технологичен трансфер** свързва изследователите с индустрията, като връзката между тях се развива на различните етапи от разработването и използването на интелектуалната собственост на университета..
- **Бизнес акселераторът** предлага персонализирани консултантски услуги, обучение по предприемачество, съвместни работни места, както и възможности за наставничество и работа в мрежа с други институции в Гърция и в чужбина, с цел ускоряване на бизнес процеса от етапа на идеята до етапа на пазара и създаване на устойчиви предприятия..

Центърът има широк обхват от целеви групи, които варират от академичната общност на културните и творческите училища, научните училища до медицинските училища - от студент до постоянен или гостуващ професор могат да кандидатстват.

Центърът се финансира от различни източници, включително от бюджета на университета, програми на ЕС и гръцкото правителство. Центърът разчита и на дарения от големи компании и банки.

Начело на Центъра са академичният и научният съветник. Офисът за технологичен трансфер и бизнес акселератора се управляват от ръководител, изпълнителна и управленска подкрепа.

Центърът е разположен в университетската сграда с офиси за персонала, помещения за обучение, наставничество и работа в мрежа, включително пространство за съвместна работа и заседателни зали. Центърът е оборудван с ИТ инфраструктура и е свързан с високоскоростната мрежа на NKUA.

Мисията на центъра е да изгради екосистема, като свърже знанията на университета и ресурсите на пазара, за да насърчи предприемачеството, основано на трансфер на знания и технологии, в полза на обществото.

Целта на Центъра е да създаде екосистема, в която хората и ресурсите на университета се съчетават с хора и ресурси извън него, за да се насърчи развитието и разпространението на научни изследвания и знания.

На всички бенефициенти се предоставят следните услуги:

✓ **Коучинг:** на всеки предприемачески екип се назначава консултант, който отговаря и за цялостното наблюдение на напредъка на екипа в процеса на структурирано обучение. В зависимост от нуждите на всеки екип коучингът е насочен и към дефинирането на бизнес модела, проучването на пазарните нужди, създаването на бизнес план, обратната връзка по бизнес идеята и представянето на бизнес идеята (pitch deck), въз основа на индивидуални сесии.

✓ **Съоръжения** в т.ч. пространство за съвместна работа и заседателни зали в запазена неокласическа сграда в центъра на Атина, както и ИТ инфраструктура.

• **Обучение** чрез поредица от семинари за всеки етап на зрялост. Всеки семинар е ориентиран към практиката, с конкретни задачи за изпълнение (резултати), които всеки екип трябва да представи в рамките на даден период, като по този начин всеки екип се доближава до инвестиционната си готовност. Предлага се 3-етапна програма за обучение в зависимост от зрелостта на кандидатите.

• **Наставничество** чрез достъп и подбор на различни ментори с различен бизнес и/или академичен опит въз основа на оценката на нуждите на всеки предприемачески екип. Всеки ментор има бизнес/предприемачески опит, свързан със съответната бизнес идея, или е в състояние да допринесе за решаването на конкретни проблеми на съответния бизнес екип въз основа на индивидуално наставничество.

• **Работа в мрежа** с компании и организации, които могат да ускорят развитието и комерсиализацията на бизнес идеите, с кохорти и членове на възпитаници, които се фокусират върху взаимопомощта между колеги или между възпитаници и младежи, и с фондове, рискови фондове и бизнес ангели, които улесняват достъпа до начално финансиране.

СЪРБИЯ

ПРОФИЛ НА СТРАНАТА

Бумът на индустриите на КТИ в Сърбия е съвсем скорошен и индустрията се развива органично, въз основа на предприемаческа смелост, изграждане на умения и усилия на частните предприятия да намерят клиенти не само на вътрешния пазар, но и в чужбина.

"Творческите индустрии са важен сектор в сръбската икономика с дял от 6,8 % в БВП на страната ни. Износът на продукти на творческите индустрии се е увеличил с повече от 80 % в сравнение с 2016 г., а броят на заетите лица е нараснал с 37 %, което показва големия потенциал на този сектор, който се развива по-бързо от останалата част на икономиката. Цели 49% от заетите в този сектор са жени, 45% са високообразовани кадри, а 60% от населението е на възраст от 25 до 45 години. Творческите индустрии поставят на преден план интелектуалния капитал на Сърбия и включват издателска дейност, печатни медии, графична индустрия, ИТ и разработване на софтуер, музикална и филмова индустрия, дизайн, радио и телевизия, реклама, мода, стари занаяти." (Правителство на Република Сърбия)

Министър-председателят на Република Сърбия реши да определи развитието на творческите индустрии като един от приоритетите на правителството с цел подкрепа за:

- о по-бързото развитие на сектора със системната подкрепа на държавата чрез непрекъснат открит диалог между публичния, частния и неправителствения сектор и професионалната общественост;

- о динамичен междусекторен диалог и сътрудничество;

- о създаването на широка платформа за представяне на артисти, творци и иноватори на международната сцена и пазар и достъп до много по-широка аудитория и пазар;

- о насърчаване на образованието, откритостта, иновациите и творчеството като основни предимства на нашата икономика на знанието;

- о препозициониране на Сърбия в света като център за артистична, творческа и иновативна креативност, така че възможно най-много хора да идват в страната ни, за да работят, живеят, учат и инвестират. КТИ са един от основните стратегически активи на Сърбия.

За тази цел беше създадена платформата **Serbia Creates** (Сърбия създава). Тя е нов начин за представяне на страната, който утвърждава ценностите на съвременна Сърбия - творчество, иновации и оригиналност. Тази нова концепция има за цел да признае, утвърди и изтъкне художествената и всякаква творческа дейност и да подкрепи успеха в областите, обхванати от икономиката, основана на знанието.

Освен това бяха предприети и няколко други инициативи в подкрепа на по-нататъшното развитие на творческите индустрии в Сърбия, които говорят в полза на нарастващото осъзнаване на потенциала на сектора: откриване на научно-технологични паркове в Белград, Нови Сад, Чачак и Ниш, както и центрове за данни в цяла Сърбия и въвеждане на няколко специализирани учебни програми (напр. Магистър 4.0 – творчески индустрии) в университетите в Белград и Крагуевац; както и предоставяне на стимули за компаниите в областта на програмирането; и т.н. (Lazić, 2022: 143-144).

В сектора преобладават микроикономическите субекти (93%), като основният им брой е регистриран в Белградския регион.

СЦЕНАРИЙ НА МОДЕЛА

Предложеният сценарий стои в основата на новата учебна програма във Факултета по драматични изкуства на Университета по изкуствата в Белград, която се прилага от 2019 г. до днес.

Преди време преподавателите от Университета по изкуствата в Белград, в сътрудничество с частни структури на КТИ по различни проекти, осъзнаха нуждите на пазара на труда и факта, че резултатните компетенции на завършващите студенти не отговарят на значителен брой работни профили, които станали много необходими и търсени през последните години. Служителите на университета разработиха заявление за мега грант по програмата EPIC, което се оказа успешно, и получиха финансиране, което позволи на университета да закупи оборудването, необходимо за новата учебна програма.

В хода на разработването на проекта университетските служители се консултираха често с ключови заинтересовани страни в областта на КТИ, имащи отношение към темата за игрите и визуалните ефекти за аудио-визуални цели. Въз основа на тези консултации те успяха точно да формулират желаните/оачваните компетенции, които завършващите студенти трябва да притежават, за да започнат да работят компетентно в тази област.

Тъй като това развитие съответстваше на стратегиите за развитие и инициативите на правителството на Република Сърбия, преди всичко на [Инициатива за дигитална Сърбия \(dsj.rs\)](#), университетът успя да си осигури подкрепата на правителството и на съответното министерство, като осигури устойчивост на проекта чрез наемане на допълнителен преподавателски персонал и чрез улесняване и ускоряване на процедурата по акредитация.

Описаното партньорство беше финансирано от частни и публични източници, осигурени главно под формата на разходи за персонал, инвестирани в разработването и консултирането на програмата.

Структурата на управление в партньорството е доста плоска в смисъл, че всяка секция взема решения в рамките на собствената си област, без водещ партньор. Този вид структура може да е необичайна, но функционира много добре, тъй като партньорството е свързано от общи интереси.

Новата учебна програма се създава под ръководството на отделна катедра и се отчита пред факултетните и университетските органи. Частните структури се отчитат пред собствените си съвети и няма припокриване. Единствено в случай, че за студентите се организират професионални практики, майсторски класове или подобни дейности, висшето училище и частните партньори трябва да спазват взаимно процедурите и изискванията за докладване.

Основната ценност на сътрудничеството между висшето училище и бизнеса е:

- в улесняването на по-нататъшното развитие в областта на КТИ чрез осигуряване на образование, квалифициран персонал, който е обучен в съответствие с най-новите стандарти в бранша (които ще бъдат постоянно актуализирани по време на изпълнението на учебната програма);

- в много по-добрата и бърза пригодност за заетост на завършилите студенти.

Мисията както на висшето училище, така и на участващите предприятия да улеснят развитието на КТИ чрез подобряване на образованието в областта е на път да бъде изпълнена.

Новата учебна програма е достатъчно иновативна, за да доведе до основаването на нова катедра по визуални ефекти, анимация и игрово изкуство.

Инфраструктурата за съвместните дейности (новата учебна програма) се осигурява от двете страни. Публичните партньори (университетът и отговорното министерство) осигуряват учебните зали, библиотеката и курсовете, които не са строго специфични за областта, като филмов монтаж, история на изкуството и др.

РУМЪНИЯ

ПРОФИЛ НА СТРАНАТА

В Румъния секторите на културата и творчеството са доста важни за икономиката, макар и не винаги да са признати като такива. Така например, на нивото на икономиката отпреди промените, културните и творческите индустрии допринасят за 5,93% от БВП на Румъния и създават 141 000 работни места. По този начин приносят им е по-голям от този на туризма (1,11%) и обществените хранителни услуги (1,16%) взети заедно, или от този на сектора на недвижимите имоти (4,58%).

За разлика от другите отрасли в страната, КТИ са съсредоточени предимно в Букурещ. Повече от половината от заетите в КТИ работят в столицата и постигат 69,4% от общия оборот на национално равнище. Разликата между Букурещ и останалите области е огромна: в Букурещ има 6 пъти повече предприятия, 8 пъти повече служители и оборот, 6 пъти по-висок от този във втория класиран град - Клуж-Напока. Ако разгледаме най-печелившите КТИ, във всеки район се появяват изненадващи данни - Букурещ изглежда е Столицата на радиото, Яш - Градът, свързан с мрежата, Тимишоара - Градът на геймърите, Клуж - Градът на спектаклите, Брашов - Градът на музеите, а Илфов - Градът на филмите.

В контекста на ЕС Румъния сега обръща пълно внимание на творчеството и иновациите, за да намери изход от сегашната безизходица чрез образование на всички равнища. За тази цел извършените действия се отнасят главно до насърчаване и подкрепа на творчеството в процеса на учене през целия живот, съчетаващ теория и практика, превръщайки училищата и университетите в места, където учениците и учителите се занимават с творческо мислене и учене чрез конкретни практики. Предприятията от КТИ трябва също така да трансформират работните места в точки за обучение, да насърчават силен, независим и разнообразен културен сектор, който може да подкрепи межкултурния диалог, да подкрепят научните изследвания, които стимулират иновациите и идентифицират процеси и инструменти за генериране на оригинални и творчески концепции.

Кратки факти, които отразяват настоящата реалност на КТИ в Румъния:

- Единствената компания, която прави филми в Румъния, е Kodak Film;
- 74 % от румънското население никога не ходи на кино;
- Липса на визуално образование и познания в областта на културата на широката общественост;
- Повечето творци от сферата на визуалните изкуства са се насочили към други области, в които могат да получат по-големи печалби, една от които е рекламата;
- Визуални изкуства / изкуства и занаяти - високи разходи, които се начисляват за наемане на пространства;
 - Повечето колекционери на визуални изкуства са от чужбина, а в Румъния през последните години основните участници в придобиването на произведения на изкуството са банките;

Известна повратна точка за развитието на КТИ в Румъния настъпи през 2013 г., когато въз основа на широк процес на участие (www.cdi2020.ro) бяха формулирани приоритетите за интелигентна специализация на национално равнище. Те бяха включени в Националната стратегия за научни изследвания, развитие и иновации за периода 2014-2020 г. По същото време повечето румънски региони разработиха своите регионални иновационни стратегии за цикъла на финансиране, които приключи през 2020 г. Понастоящем научноизследователските дейности също се регулират и финансират въз основа на Националната стратегия за научни изследвания, иновации и интелигентна специализация (НСНИИС) за периода 2022-2027 г.

Дейностите, дефинирани в рамките на КТИ като визуални изкуства или изкуства и занаяти, всъщност са най-малко на брой в румънския икономически контекст, тъй като най-вероятно продуктите, получени в резултат на дейностите на тези творчески сектори, са много по-трудни за продажба. Специалистите правят разграничение между творчески дейности нагоре по веригата, като например визуалните изкуства, и дейности надолу по веригата. Последните са много по-близки до реалния пазар и имат непосредствена търговска приложимост, могат да се прехвърлят и имат потенциал за икономии от мащаба, като например медийните дейности: кино, телевизия, радио или реклама. Както от гледна точка на броя на предприятията, така и от гледна точка на оборота, творческите индустрии в Румъния са доминирани от секторите с бърза търговска приложимост (дейности надолу по веригата).

Според броя на фирмите, работещи в творческите индустрии, се вижда, че най-много икономически агенти работят в областта на рекламата - 4 194 фирми, или на софтуера, уеб и ИТ решенията - 4 167. И двете области се характеризират с много висока степен на бърза комерсиализация. По този начин привлекателността на тези специализации, както за предприемачите, така и за служителите, е голяма. На значителна дистанция от гледна точка на числеността се намират други области на творческа дейност: типография, редактиране, превод - 2 216 дружества, медии - 1 818 дружества и архитектура - 1 577 дружества.

За разлика от други индустрии в страната, КТИ са събрани предимно в Букурещ – там са регистрирани 16 398 дружества, специализирани в творчески дейности, което представлява приблизително 12,5 % от общия брой икономически агенти в този град. Що се отнася до кумулативния оборот, творческите индустрии достигат приблизително 19 млрд. леи през 2013 г. В сравнение с общия оборот, през същата година стойностният принос на творческите индустрии е по-нисък от числовия, като представлява едва 10,3%.

Регионът Букурещ-Илфов се нарежда на 18-то място от 253 европейски региона по дял на заетите в творческите индустрии в сравнение с други икономически сектори.

В Румъния научноизследователската дейност се извършва основно в специализирани университети, които обикновено си сътрудничат с максимум 10 големи компании. За референтната област на КТИ "Изкуства и занаяти" има съответните университети - например Букурещкия университет, Националния университет по изкуствата в Букурещ, Университета по архитектура и урбанизъм "Йон Минку". Друга характерна черта на КТИ в Румъния е концентрацията на изследователски капацитет в района Букурещ-Илфов, особено в рамките на университетите с факултети по дизайн, маркетинг, архитектура.

Понастоящем са идентифицирани 63 учебни програми - бакалавърски, магистърски или докторски, които са пряко и непосредствено приложими в областта на КТИ. Като цяло в региона Букурещ-Илфов има голям брой фасилитатори - около 65 доставчици на знания, повечето от които са университети, предлагащи бакалавърски, магистърски или докторски програми, около 15 хъба, бизнес акселератори, професионални и работодателски асоциации, към които се добавят над 30 мултинационални компании, които допринасят за професионалното обучение на работната сила по специалности, които все още не са обхванати от формалното образование

Парадигмата на тройната спирала се прилага за технологичния трансфер и иновациите. За да се осъществят те, е необходимо участието на няколко категории участници и фасилитатори: (1) университети, изследователски институти, центрове за професионално обучение, които представляват предлагането на иновативни продукти, процеси и услуги; (2) промишленост, както и МСП, включително стартиращи и отделно създадени предприятия, които представляват търсенето на иновации и следва да определят и абсорбират предлагането на творци; (3) властите с компетенции за улесняване на иновативните процеси трябва да бъдат масово ангажирани в улесняването. Различна е обаче ситуацията в Румъния, където действителността показва, че тримата естествени партньори от модела на тройната спирала не си сътрудничат, нещо повече, те не се познават и не успяват да разговарят помежду си. В резултат на това е абсолютно необходимо да се адаптира моделът на тройната спирала и да се трансформира в модел на четирилистна детелина, като четвъртият участник е представен от катализаторни организации, които са специализирани структури в областта на технологичния трансфер и иновациите, и консултантски компании. И накрая, влиянието на научноизследователските институти и университетите, като центрове за високи постижения, може да се окаже решаващо.

СЦЕНАРИЙ НА МОДЕЛА

Катедрата по дизайн на UNArte интегрира студентите по време на стаж в компании, които отговарят на профила, в който факултетът подготвя своите студенти: продуктов дизайн, графичен дизайн и дизайн на околната среда. По време на семестъра се канят и фирми от различни области, които не са непременно от творческите области, но за които е важно интегрирането на дизайнерски компонент. **Въпреки това не съществува вътрешна структура в рамките на университета, която да координира възможните сътрудничества между бизнес средата и завършилите студенти.**

Ето защо предложеният понастоящем сценарий на сътрудничество разглежда продължаването и разширяването на специфичното сътрудничество между университетите и бизнес средата, което до голяма степен се основава на участието и контактите на преподавателите и сътрудниците (които с течение на времето се превръщат в преки бенефициенти на завършилите). Този модел не е институционализиран, поне не в момента, в смисъл че не може да бъде неразделна част от учебното предложение на факултета по изкуствата.

Може да се каже, че в случая с художественото образование в Румъния, в случая с подготовката на студентите за професионална интеграция в икономическата среда, моделът на пунктуално сътрудничество с различни структури, външни за университетите, е много по-полезен от създаването на институционализирана, вътрешна структура. Предимствата на този тип подход са очевидни:

- външната среда е много по-динамична;
- външната среда е пряко свързана с пазара, с неговите нужди;
- външната среда комуникира много по-ефективно с икономическата среда;
- външната среда се адаптира към промените по-бързо;
- външната среда е по-добре финансирана от държавните институции;
- външната среда предлага по-напреднали условия от технологична гледна точка в сравнение с държавните институции;
- външната среда дава бърза и адекватна обратна връзка на студентите и завършилите.

Предимството на този вид сътрудничества и партньорства се състои в постоянния достъп до жив, реален пазар, който може бързо и ясно да покаже мястото, което завършилият образованието си в областта на изкуството може да заеме в цялата текуща икономическа дейност.

Мисията на UNArte остава да бъде винаги в контакт с този жив организъм, да подкрепя и насърчава сътрудничеството с него, да насърчава високото ниво на академични умения на своите студенти, така че те да се превърнат в желана сила на тези сътрудничества и партньорства. Ето защо **визията** на университета по отношение на партньорството между висшето училище и бизнеса е да се разнообрази колкото е възможно повече сътрудничеството с външната среда на университета, като под това се разбират компании, възпитаници, които развиват бизнес, гилдии на организации, професионални асоциации, независими работни платформи, индивидуални работилници и студия, големи компании, държавни структури в областта на финансирането на стартиращи предприятия, дори публични администрации, за да се получи по-вярно представяне на реалните възможности на пазара. Друг ориентир, който трябва да се обмисли, е събирането на сътрудничества с другите университети по изкуствата в Румъния, които от своя страна могат да допринесат решително за мрежата от партньорства чрез връзките, които имат в районите, където се намират, като такъв успешен продукт са междууниверситетските конкурси, подкрепяни от местни компании. В същото време UNArte е партньор в много национални инициативи за популяризиране на областта на изкуствата в цялата ѝ сложност.

Съответно, организационната структура остава тази на UNArte. Финансирането също се осигурява от университета, като единственото условие, което университетът има, е да поддържа постоянна връзка с представителите на тези структури, да стимулира "структури" на сътрудничество, които са ефимерни, но се прилагат пунктуално към конкретни проекти. Всъщност единствената жизнеспособна структура, която университетът може да предложи, е тази на конкретни "проекти", които със своята специфика отговарят на актуалните нужди на студентите и на които най-добре могат да отговорят участващите партньори.

В резултат на този модел както студентите, така и преподавателите се възползват от учебен опит, който непрекъснато се адаптира към всичко ново и активно на пазара, като по този начин се създават методологии и бързо адаптиране на учебните програми към нуждите на пазара. В този смисъл обменът на опит и връзката между теоретичните курсове и практическия опит са истинската полза, на която се радва цялата общност, а крайният резултат е по-добър преподавател, по-добър студент, видим икономически резултат.

ПОРТУГАЛИЯ

ПРОФИЛ НА СТРАНАТА

Културните и творческите сектори са едни от най-динамичните в португалската икономика, които допринасят за създаването на работни места, иновациите, социалното развитие и популяризирането на имиджа на страната по света. КТИ са също така ценен социален актив поради способността им да генерират положителна промяна в и за обществото, като допринасят едновременно за индивидуалното и колективното благосъстояние и увеличават устойчивостта към кризи.

В Португалия из цялата страна се провеждат разнообразни фестивали за кино, музика, театър, литература и визуални изкуства. През последните години португалските културни и творчески характеристики бяха стимулирани от действия като "Европейска столица на културата" - инициатива на Европейския съюз, която има за цел да популяризира един град в Европа в продължение на една година, като дава възможност на града да представи своята култура и начин на живот и да подобри межкултурното разбирателство сред гражданите на ЕС. Лисабон (1994 г.), Порто (2001 г.), Гимараеш (2012 г.) и Евора (2027 г.) са португалските градове, които вече бяха избрани да участват в този проект.

В Португалия икономическият принос на културните и творческите сектори е бил последователно подценяван поради трудностите и ограниченията при определянето на границите и статистическото измерване на въздействието на дейностите, които ги съставляват. Едно от малкото проучвания, разработени с тази цел, показва, че през последните години в Португалия културните индустрии са регистрирали обща тенденция на стабилизиране на брутната добавена стойност, но намаляване на заетостта, макар и със значителни разлики в зависимост от сферата на дейност. Постепенното утвърждаване на Португалия като дестинация за културен туризъм се отразява и в увеличение както на заетостта, така и особено на брутната добавена стойност (Sociedade de Consultores Augusto Mateus & Associados, 2016).

В Португалия интелигентната специализация е ключова стратегия за насърчване на икономическия растеж и конкурентоспособността. Тя включва съвместен подход, при който заинтересованите страни от академичните среди, промишлеността и правителството работят заедно, за да определят приоритетните области за инвестиции и да разработят пътна карта за иновации и икономическо развитие.

Често тя включва и използване на силните страни на висшите училища, особено в областта на научните изследвания и трансфера на знания, за стимулиране на иновациите и насърчване на сътрудничеството между академичните среди и промишлеността.

Констатациите от проекта "Висшето образование за интелигентна специализация", чиято цел е да се разбере как висшите училища могат да играят по-влиятелна роля в разработването и прилагането на стратегиите за интелигентна специализация (S3), като същевременно помагат за изграждането на партньорства с регионалните органи, отговорни за тези стратегии, водят до заключението, че висшите училища трябва да преодолеят различни вътрешни и външни ограничения (Pinto, Nogueira & Edwards, 2021). На външно ниво такива са регионалните асиметрии, които трябва да бъдат преодоляни чрез политики, ориентирани към мястото на работа, липсата на култура и сътрудничество в областта на иновациите, прекомерната бюрокрация на ЕСИФ и загубената инерция в регионалното участие в S3. Вътрешните ограничения вкл. напр. трудности при увеличаване на ограничените финансови ресурси, привличане и задържане на таланти, оценка и умения.

Състоянието на сътрудничеството между висшите училища и бизнеса в Португалия се развива, като се полагат непрекъснати усилия за насърчаване му (Muros et al., 2017; Pinto, Nogueira & Edwards, 2021). Проучване (Muros et al., 2017), проведено в Португалия въз основа на гледната точка на висшите училища (ВУЗ) относно сътрудничеството между университетите и бизнеса, има за цел да измери възприятията на респондентите относно техните усилия за сътрудничество, бариери, движещи сили, подкрепящи механизми и възприемани възможности. Резултатите идентифицират четиринадесет основни дейности за сътрудничество между ВУЗ и бизнеса, признати и категоризирани в областите образование, научни изследвания, валоризация и управление (Muros et al., 2017). Що се отнася до образованието, тези дейности включват съвместно разработване и изпълнение на учебни програми, мобилност на студенти, програми за дуално обучение и учене през целия живот за хора, които вече са на пазара на труда. Що се отнася до научните изследвания, дейностите включват съвместна научноизследователска и развойна дейност, консултации с предприятията и мобилност на специалисти. Дейностите за сътрудничество между ВУЗ и бизнеса, свързани с валоризацията, включват комерсиализиране на резултатите от НИРД, академично предприемачество и предприемачество на студентите. И накрая, дейностите за сътрудничество между ВУЗ и бизнеса, свързани с управлението, включват управление, споделени ресурси и подкрепа от индустрията. В проучването се посочва също, че в Португалия най-съществената пречка пред сътрудничеството между университетите и бизнеса е недостатъчното работно време, отделяно за дейности по сътрудничество с фирми в рамките на университетите, поради общото схващане, че работата с индустрията е с по-малка стойност от други академични дейности, като например публикуването на статии. Други бариери, се отнасят до липсата на финансиране от страна на бизнеса, университетите и правителството за сътрудничество, бюрокрацията, свързана със сътрудничеството между висшите училища и бизнеса, различните времеви хоризонти между университетите и бизнеса, както и липсата на информираност на бизнеса за изследователските дейности/предложения на университетите (Muros et al., 2017).

Обучението по предприемачество се насърчава и утвърждава в португалските ВУЗ-ове от началото на 2000-те години, въпреки че първият курс по предприемачество е бил наличен още през 90-те години на миналия век. В Португалия 2003 г. бележи повратна точка за обучението по предприемачество, тъй като през академичната 2004/2005 г. се преподават около 27 курса по предприемачество. Оттогава насам университетите и политехническите училища продължават да разширяват предлагането на програми по предприемачество, особено на ниво следдипломна квалификация.

Въпреки тези забележителни постижения все още е необходимо по-нататъшно развитие на образователната политика и културни промени в посока на по-голяма конкурентоспособност, иновации и предприемачество.

Важността на установяването на партньорства с други видове институции за осигуряване на необходимите ресурси и подкрепа за максимално използване на потенциала на новите предприемачи отдавна е призната и се възприема като решаваща в действията на ВУЗ-овете за насърчаване на предприемачеството. Програмите за инкубатори и стартиращи предприятия се появиха извън университетската система и тези партньорства разшириха необходимата подкрепа и последващи действия, след като предприемаческите проекти се разширяват извън образователната система (Redford, s/d).

Въпреки положителното развитие на сътрудничеството между университетите и бизнеса, все още има какво да се подобри, за да се реализира напълно потенциалът на това сътрудничество за стимулиране на икономическия растеж и иновациите. Именно чрез него могат да се генерират нови идеи и иновации, които да се превърнат в търговски възможности, стимулиращи икономическия растеж и повишаващи конкурентоспособността на даден регион или държава.

Португалската агенция за глобални инвестиции - AICEP, е правителствена организация, посветена на създаването на бизнес среда, насочена към конкурентоспособността и допринасяща за глобализацията на португалската икономика, и е една от най-значимите и намесващи се структури в този сценарий. AICEP е отговорна за популяризирането на португалските КТИ: чрез публикуването на документи, в които доказва значението на КТИ в Португалия (AICEP, 2019 г.), значимостта на човешкия фактор (AICEP, 2022 г.) и как португалските граждани могат да получат достъп до правителствени механизми за осъществяване на предприемачески инициативи (AICEP, 2020 г.); или чрез присъствие на значителен брой международни събития, популяризиращи португалските КТИ (AICEP, 2023 г.). Заслужава да се подчертае и работата, извършена от AMAL (Comunidade Intermunicipal do Algarve), материализирана чрез публикуването на Ръководството за предприемачи в културните и творческите индустрии, което е важен етап към значението, развитието, укрепването и успеха на предприемаческите практики в португалските КТИ.

Една от инициативите, насочени към повишаване на стойността на културните и творческите индустрии в международните дейности, беше създаването от AICEP на марката "Вдъхновяваща Португалия", която имаше за цел да предостави на този сектор собствена обединяваща идентичност.

Съществуват и някои други институции, които успешно подпомагат развитието и популяризирането на различни области на португалските КТИ.

СЦЕНАРИЙ НА МОДЕЛА

Сценарият за партньорство между висше училище и бизнеса в Португалия частично отчита практиката на Университета Portucalense (UPT), но също така и приноса на избрана група португалски експерти в областта на КТИ, получен чрез фокус група и документално проучване на сътрудничеството между висшите училища и бизнеса.

Моделът предлага създаването на инкубатор - център за подкрепа на предприемачеството в областите, които съставляват образователната оферта на университета, включително мениджмънт, технологии, изкуство, архитектура, туризъм, културно наследство и култура. Този Инкубатор е център, обединяващ представители на различни катедри и департаменти, създаден в рамките на университета, но работещ в тясно сътрудничество с широка мрежа от партньорски фирми и организации.

Инкубаторът подкрепя и се възползва от политиката на Университета за активни отношения с бизнес средите, която се изразява в насърчване на стажове, семинари, работни срещи и отворени курсове, специализирано обучение на ниво недипломирани курсове и др.

На инкубатора се възлага да работи в рамките на трите фази на подкрепа за предприемачи и компании:

i. **Преди инкубиране** – фаза на утвърждаване на бизнес идеята и анализ на техническата и икономическо-финансова жизнеспособност на проекта, която предхожда юридическото създаване на компанията;

ii. **Инкубиране** – фаза на инсталиране и изпълнение на проекта или разработване на вече съществуващ проект (при което се приема характер на процес на усилване);

iii. **След инкубиране** – фаза на бизнес развитие, инициирана след достигане на необходимата зрялост за устойчиво развитие в среда извън Инкубатора.

Дейността на Инкубатора ще бъде допълнена от Службата за подкрепа на студентите на университета, която има за цел, наред с други, да допринесе за успешната професионална интеграция и да доближи студентите до пазара на труда.

Инкубаторът функционира под прякото ръководство на Ректората, като е назначен директор, който отговаря за проследяването на дейностите на Инкубатора. Инкубаторът се състои от Комисия за оценка, която отговаря за оценяването на потенциала на проектите и за оценката на предприемаческия капацитет на организаторите, и от Консултативен съвет, който предоставя наставничество и необходимата подкрепа при стартирането на проекти, насърчаването на програми за обучение, улесняването на достъпа до инвеститори и предоставянето на техническа помощ.

Мисията на инкубатора е да предоставя специализирани условия и услуги на предприемачи и/или компании с иновативни бизнес идеи, като укрепва капацитета им за растеж и повишава икономическата и финансовата устойчивост и конкурентоспособност на получените компании.

Основната му цел е да подкрепя иновативни проекти с голям потенциал за растеж и за предпочитане с регионален и национален характер, които приемат наименованието дружество (индивидуално или колективно лице, законно учредено и прието като инкубатор). Вече създадени дружества, но с не повече от три години съществуване и доказана дейност към датата на кандидатстване, също могат да кандидатстват, за да стимулират ускоряването, съзряването или интернационализирането на своята дейност.

Той предлага следните услуги:

✓ **Наставничество и съвети** – при стартирането и по време на изпълнението на своя проект предприемачите могат да получат консултации и насоки от опитни наставници, които предоставят съвети и прозрения относно стратегии и бизнес модели, идентифициране на пазара, бизнес мисия, разработване на продукти, маркетинг, финанси, интернационализация и други важни теми.

✓ **Специфична научна и технологична подкрепа** – подкрепа за научноизследователска дейност, дейности по технологично развитие и подкрепа за създаване на прототипи, както и предоставяне на оборудване и инструменти, необходими за създаване на прототипи на продукти.

✓ **Обучение и изграждане на капацитет** – главно чрез програми за обучение, като например уебинари, курсове и семинари, за да се помогне на предприемачите да придобият умения, които са от съществено значение за успеха на техния бизнес.

✓ **Достъп до възможности за финансиране** – подкрепа за достъп до инвестиционни програми, инвеститори или други форми на набиране на средства, за да се подпомогне стартирането и развитието на бизнеса..

✓ **Административни услуги**

✓ **Счетоводна и данъчна подкрепа**

✓ **Правна помощ**

✓ **Маркетингови услуги** – включително популяризиране на бизнеса чрез комуникационните канали на ВУЗ-а, както и популяризиране на събития и действия за създаване на мрежи.

Някои услуги могат да се предоставят безплатно или срещу заплащане от страна на ВУЗ-а и други външни организации.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Compendium of Cultural Policies and Trends. (2020). Достъпено от: <https://www.culturalpolicies.net/database/search-by-country/country-profile/?id=6>

Кирилова, Е., & Попов, Б. (2022, October 25). Големите дисбаланси в културата. Investor.BG. Достъпено от <https://www.investor.bg/a/555-izkustvo-i-kultura/362677-golemite-disbalansi-v-kulturata>

Costis Dallas, "(Greece)" in, Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, XXth edition 20XX. Retrieved from: <http://www.culturalpolicies.net>, ISSN: 2222-7334.

https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/periodic_reports/files/2016_greece_quadrennial_periodic_report_on_2005_unesco_convention_final.29.11.2016.pdf

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10177894/KS-01-19-712-EN-N.pdf/915f828b-daae-1cca-ba54-a87e90d6b68b>

ELSTAT, SURVEY ON CULTURAL ACTIVITIES OF THE MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS, 2020. Достъпено от <https://www.statistics.gr/documents/20181/0880648d-38e5-9fa4-c670-6aa1b5630efd>

<https://www.tovima.gr/2021/05/18/international/elstat-greek-companies-managed-through-in-q1/>

Lazić, Milena (2022) *Creative industries as a driver of innovations and competitiveness: global and national overview*. In: *Nauka i inovacije kao pokretači privrednog razvoja*. Institut ekonomskih nauka, Beograd, pp. 129-148. ISBN 978-86-89465-71-6

<https://www.srbija.gov.rs/tekst/en/130164/creative-industries.php>

Muros, V. G., Baaken, T., Silva, P., Ferreira, A., Davey, T., Meerman, A., Orazbayeva, B., Troutt, M. P. & Melonari, M. (2017). State of University Business Cooperation PORTUGAL. European Commission. Достъпено от: <https://www.ub-cooperation.eu/index/reports>

Pinto, H., Nogueira, C. & Edwards, J. (2021). Higher Education and Smart Specialisation in Portugal. European Commission. EUR 30609 EN. Luxembourg: Publications Office of the European Union,.

Redford, D. (s/d). Entrepreneurship Education in Higher Education in Portugal. Direção Geral do Ensino Superior. Достъпено от: <https://www.dges.gov.pt/en/pagina/entrepreneurship-education-higher-education-portugal>

Пълната версия на предложените модели е достъпна на:

www.fenice-project.eu

Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на настоящата публикация не представлява одобрение на нейното съдържание, което отразява гледните точки само на авторите и не може да се търси отговорност от Комисията за всяка употреба, която може да бъде използвана за информацията, съдържаща се в нея.